

STETE:n seminaari 'Naiset ja konfliktinratkaisu,' Lohjan kaupungintalo 16.8.2007

Päivi Mattila

1325-verkoston puheenjohtaja

Suomen Unifemin hallituksen jäsen

Arvoisat kuulijat,

Kiitos STETE:lle ja Lohjan kaupungille kutsusta tähän seminaariin. Tarkoitukseni on omassa puheenvuorossani kertoa meillä Suomessa käynnissä olevasta ajankohtaisesta prosessista. YK:n turvallisuusneuvosto sopi syksyllä 2000 päätöslauselmasta numero 1325, nimeltään "Naiset, rauha ja turvallisuus". Historiallisena pidetyn päätöslauselman myötä jäsenmaat sitoutuivat muun muassa edistämään naisten osallistumista päätöksentekoon konfliktienratkaisussa ja niiden ennaltaehkäisyssä; lisäämään naisten määrää niin YK:n pääsihteerin erityisedustajina kuin esimerkiksi humanitäärisen avun henkilöstössä; puuttumaan aiempaa tehokkaammin naisiin ja lapsiin kohdistuviin ihmisoikeusrikkoksiin ja antamaan sukupuolten tasa-arvon edistämisen koulutusta kriisinhallintaan osallistuville. YK:n jäsenmaat sitoutuivat myös kansallisen toimeenpano-ohjelman valmistamiseen päätöslauselman tavoitteiden toteuttamiseksi. Toistaiseksi kansallisen toimintaohjelman ovat tehneet EU-maista Iso-Britannia, Ruotsi ja Tanska, Pohjoismaista myös Norja ja valmisteilla se on käsittääkseni myös Islannissa.

Suomessa niin kansalaisjärjestöt kuin viranomaisetkin pitivät kuuden vuoden ajan päätöslauselmaa puheissa ja seminaareissa kiittävästi esillä. Tavoitteiden toteuttaminen ja todellisten muutosten aikaansaaminen omiin käytäntöihin vaatii kuitenkin muuta kuin seminaaripuheita. Koska Suomi ei ollut viime vuoden loppuun mennessä kansallista toimintaohjelmaa valmistanut, päätimme perustaa järjestöjen yhteisen verkoston asiaa vauhdittamaan. 1325-verkostoa olivat viime joulukuussa perustamassa Amnesty Internationalin Suomen osasto, Ihmisoikeusliitto, KATU, Suomen Unifem - jota itse edustan - sekä Suomen YK-liitto. Sittenmin mukaan ovat tulleet myös Crisis Management Initiative CMI ja NYTKIS eli Naisjärjestöt Yhteistyössä ry – Kvinnoorganistioner i Samarbete, ja seuraavassa kokouksessa päätetään ainakin yhdestä uudesta mukaan tulijasta.

Verkoston edustajat tapasivat kevään aikana asian kannalta keskeisten ministeriöiden (UM, STM, SM, PM, Oik.Min) ylintä johtoa mielestämme antoisissa ja sisältörikkaissa keskusteluissa. Ensimmäisenä tavoitteenamme oli, että Suomi aloittaa kansallisen toimintaohjelman valmistelun laajapohjaisella työryhmällä. UM on iloksemme käynnistänyt prosessin – työryhmä on perustettu ja myös verkoston ja tutkijoiden edustajia on kutsuttu ministeriöiden lisäksi mukaan. Työryhmän ensimmäisessä kokouksessa kesäkuussa oli ollut edustajiemme mukaan hyvä ja avoin ilmapiiri. Verkostomme kannalta ensimmäinen tärkeä askel on otettu, seuraavaksi odotamme ohjelman valmistumista ja – kaikkein tärkeimpänä - sen jälkeen toimenpiteisiin ryhtymistä. Ulkoasiainministeriön ja sisäministeriön tulee varmistaa, että tuleva kansallinen siviilikriisinhallinnan ohjelma on tarkasti linjassa 1325-ohjelman kanssa. Päätöslauselman keskeiset sisällöt on sisällytettävä myös Suomen tuleviin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin linjauksiin.

Toimintaohjelmasta vaadimme konkreettista ja tavoitteellista paperia, johon merkitään selvästi, mitä eri tahojen kuten vaikkapa puolustusministeriön koulutusosaston tai ulkoministeriön rekrytointiosaston tulee tehdä ja mihin mennessä. Tutkijat ja järjestöt, kuten YK, ovat jo tuottaneet huomattavan määrän tietoa siitä, miten naisten ja tyttöjen ihmisoikeuksia poljetaan konfliktien aikana, miten naisten ääntä ei kuulla eikä tietoa käytetä konflikteja edeltävissä tilanteissa (muutenkin voisimme kiinnittää nykyistä paljon enemmän huomiota konfliktien ehkäisyyn) tai miten paikalliset naisryhmät jäävät kerta toisensa jälkeen sivuun niistä pöydistä, joissa neuvotellaan rauhansopimuksesta tai siitä, mihin olemassa olevat resurssit käytetään. Tiedämme jo, että niin

miehet, naiset, tytöt kuin pojatkin kärsivät konfliktien eri vaiheissa. Mutta heidän kokemuksensa ovat erilaisia. Tiedämme, että myös kriisinhallinnan henkilöstö on joissain tapauksissa syyllistynyt ihmisoikeusrikkomuksiin. Ja tiedämme, että naisiin ja lapsiin kohdistuvat rikokset konfliktien aikana ovat juuri niitä, joissa rankaisemattomuus on enemmän sääntö kuin poikkeus.

Haluamme, että jatkossa myös kaikki ne henkilöt, joita Suomi lähettää siviili- ja sotilaspuolen kriisinhallinnan tehtäviin tietävät nämä asiat ja enemmänkin – miten voimme toimia aktiivisesti näitä ennaltaehkäisten tai tapahtuneeseen puuttuen, mikä onkin varsin haasteellista. Koulutusta sukupuoli- ja tasa-arvokysymyksistä onkin mm. sisäministeriön toimesta jo annettu, mutta koulutuksen tulisi olla entistä systemaattisempaa ja ulottua kaikille relevanteille tahoille. Niin johtotehtävissä toimivien kuin pitkään mukana olleiden konkarien tulisi osallistua pakollisiin täydennyskoulutuksiin - muun muassa tasa-arvo ja ihmisoikeuskysymyksistä. On tärkeää, että varta vasten ihmisoikeustarkkailutehtäviin lähetettävät todella ovat näiden kysymysten asiantuntijoita. Eri ministeriöiden koulutus- ja rekrytointiyksiköt ovatkin tärkeitä työn etenemisen kannalta.

Tasa-arvokysymykset kriisinhallinnassa tarkoittavat paljon muutakin kuin hokemaa siitä, että ”suomalaiset rauhanturvaajat eivät saa ostaa kohdemaassa seksipalveluja” – tämä on jo ja sen tuleekin olla lähtökohta. Mutta verkostona toivomme Suomelta niin siviili- kuin sotilaspuolella aktiivista toimijuutta ja uusien aloitteiden tekoa naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämiseksi, ei vain mahdollisten omien väärinkäytösten estämistä.

Meidän ei tule olettaa, että naiset tietäisivät jotenkin automaattisesti, miten naisten oikeuksia eri tehtävissä edistetään: koulutusta tarvitsevat niin miehet kuin naiset.

Vaadimme, että Suomi toimii entistä aktiivisemmin sen puolesta, että naisia – niin suomalaisia kuin yleensäkin – rekrytoidaan lukumääräisesti selvästi enemmän siviilikriisinhallinnan tehtäviin. Numeerisia tavoitteita on itse asiassa helppo asettaa myös kansalliseen ohjelmaan. Henkilökohtaisesti en näe, että naisten määrää tulisi automaattisesti lisätä myös sotilastehtävissä, mutta tämä on kysymys, josta myös Suomessa vallitsee niin naisten kuin miesten keskuudessa erilaisia näkemyksiä.

Suomessa on käyty ja käydään parhaillaan keskustelua Suomen roolista muun muassa Afganistanin kriisinhallinnassa. Suomen korostamaan ”kokonaisvaltaiseen Afganistanin kehittämiseen” ei voi mielestäni – ja nyt puhun omalla äänelläni, en verkoston edustajana - kuulua aseiden vienti Afganistaniin. Eikä mihinkään muuhun konfliktia käyvään tai post-konfliktimaahan. Näkemykseni mukaan pienen Suomen vahvuudet tulevat luontevammin esille nimenomaan siviilikriisinhallinnan puolella. Tietoa on siitä, että yhteiskunnan taloudellisella ja muulla eriarvoisuudella on yhteys konfliktialttiuteen. Juuri yhteiskunnallisen tasa-arvoisuuden tähtäävä työ eri sektoreilla kuten oikeusjärjestelmän kehittämisessä, lisääntymisterveyden edistämässä, koulutussektorilla, työelämän kehittämisessä tai verotusjärjestelmien kehittämisessä tuntuvat alueilta, joissa Suomea voidaan muiden Pohjoismaiden ohella hyvällä syyllä pitää edelläkävijänä. Tällä hetkellä Suomen kriisinhallintabudjetista ymmärtääkseni kuitenkin käytetään huomattavan paljon enemmän varoja käytetään sotilaalliseen kuin siviilikriisinhallintaan. En ole aivan varma, tukisiko kansalaismielipidekään tällaista trendiä, mikäli asia olisi laajemmin kansalaisten tiedossa.

Suomella – niin viranomaisilla kuin järjestöillä – on nyt erinomainen tilaisuus suunnitella ja ottaa käyttöön innovatiivinen, ytimekäs ja konkreettinen ohjelma. Yhteistyö on jo hienosti käynnissä, joten tätä tilaisuutta kannattaa hyödyntää. Meidän ei tarvitse olla minkään asiaan määrällinen suurvalta, mutta voimme olla 1325:n sisältöjen – naisten oikeuksien, rauhan ja turvallisuuden edistämisen – tehokas edelläkävijämaa.